

Stellers Eider *Polysticta stelleri* nieuw voor Nederland

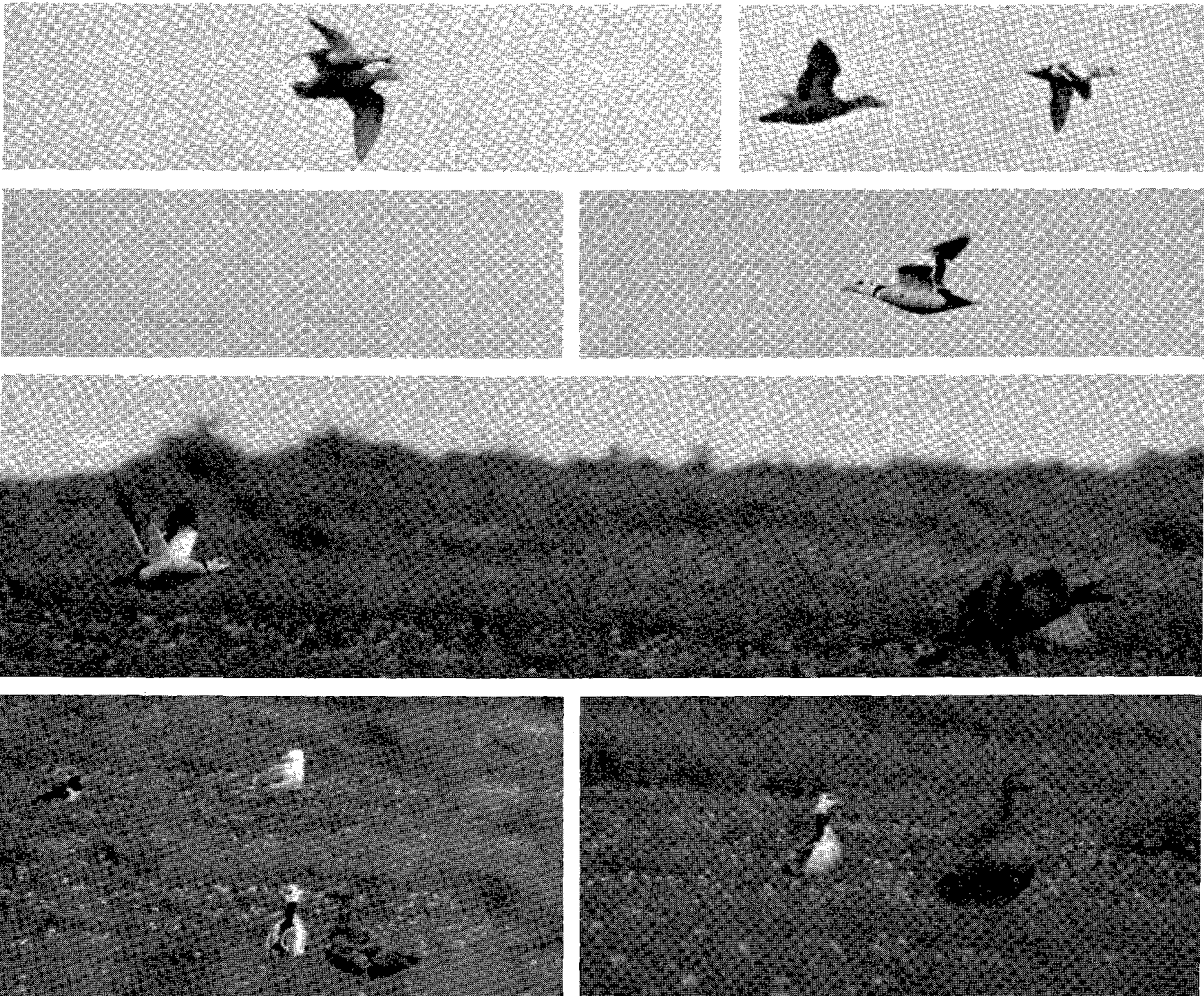
Steller's Eider *Polysticta stelleri* new for the Netherlands

C. SWENNEN

Tijdens een onderzoek op Schiermonnikoog (F) naar de broedpopulatie van de Eidereend *Somateria mollissima* werd in mei 1981 op de Oosterkwelder een woerd Stellers Eider *Polysticta stelleri* waargenomen. De vogel was gepaard met een wijfje Eidereend en vertoefde tijdens hoogwater steeds met dit wijfje in het duin.

Beschrijving

Vergeleken met het wijfje Eidereend was de woerd Stellers Eider ongeveer een kwart kleiner. Door de dikke romp en de relatief kleine kop leek de Stellers Eider in habitus wat op een Smient *Anas penelope*, die ook in afmetingen

Figuur 1. Stellers Eider ♂, Schiermonnikoog, eind mei 1981 (L. L. M. de Bruijn). *Polysticta stelleri*.

niet veel kleiner zal zijn. Van verre gezien leek de vogel op een witte eend met een zwarte tekening. Het oog leek daarbij door de donkere veren erom heen veel groter dan het in werkelijkheid bleek te zijn. Pas bij nader toezien viel boven het zwarte vlekje op het achterhoofd het toefje langere groene veren op en alleen bij gunstig licht kon ook een groene veeg over het voorhoofd tussen de ogen worden gezien. Het centrale deel van de buik was zeer donker kastanjebruin. Het bruin werd naar boven toe geleidelijk bleker, zodat deze kleur bij de zittende vogel in het gras nauwelijks opviel. De afbeeldingen in de veldgidsen geven het bruin tot wat hoger langs de zijden aan. De *Vogelgids* (Peterson *et al.* 1963) geeft zelfs een geheel bruine flank en borst. De karakteristieke zwarte vlekjes aan weerszijden van de borst waren zowel zittend als in vlucht zeer opvallend. De Stellers Eider stond vaak rechtop en dan leken de vlekjes van voren gezien frontaal geplaatst doordat het lichaam in omtrek nogal rond was. In zit bedekten de fraaie wit met zwart gestreepte schouderveren de rug en de vleugels vrijwel geheel. Van de zwarte rug was dan alleen iets bij de nek en op de stuit te zien.

In vlucht vertoonde de woerd Stellers Eider door de witte voorvleugel met de donkere penen, de donkere buik en de zwarte stuit gelijkenis met een Eidereend-woerd. De donkere keel via de nekband overgaande in de donkere rug, het witte randje langs de kleine slagpenen, alsmede de iets verlengde staart gaven op afstand toch duidelijk een eigen beeld. De bruine buik en borst waren in vlucht zeer opvallend, terwijl de kleur van de vleugelspiegel nauwelijks opviel. De veldkenmerken waaronder het verschil in formaat zijn goed te zien op de foto's die L.L.M. de Bruijn tijdens de waarnemingen op Schiermonnikoog kon maken (figuur 1).

De vleugelslag van de Stellers Eider was veel sneller dan van het Eidereend-wijfje dat hem steeds vergezelde. Het Eider-wijfje hield hetzelfde ritme aan als de andere soms even mee-vliegende Eidereenden. Ondanks zijn veel geringer formaat was de vliegsnelheid van de Stellers Eider duidelijk groter dan die van de Eidereenden. Om in de lucht toch dicht bij het wijfje te kunnen blijven zigzagde de Stellers Eider enigszins en nam altijd de buitenbocht als hij achter het wijfje aan vloog en omgekeerd nam het wijfje de binnenbocht als de woerd Stellers Eider haar toch voorbij was gegaan.

De Stellers Eider werd ontdekt tijdens ons eerste bezoek aan de Oosterkwelder in de middag van 25 mei 1981. Mijn medewaarnemers waren L. L. M. de Bruijn, R. C. Hoeben, E. V. Koopman en J. Zuidewind, alsmede enkele biologiestudenten van de Rijksuniversiteit Groningen. De vogel kwam met enkele Eidereenden uit de richting van de Waddenzee over de kwel-

der gevlogen, waarna ze neerstreken op een grazige vlakte temidden van lage duintjes. De afstand tussen de landingsplaats en de zee, zowel de Noordzee als de Waddenzee, bedroeg c. 1.5 km. Later op de dag werd de woerd Stellers Eider wederom op dezelfde plaats in het terrein waargenomen. Nu bleek duidelijker dat hij gepaard was met een adult wijfje Eidereend, dat blijkens haar vorm nog eieren moest leggen. In de volgende dagen, tot wij op 29 mei van Schiermonnikoog vertrokken, werd de woerd Stellers Eider met het wijfje Eidereend tijdens hoogwater steeds in hetzelfde gebied aangetroffen. Soms vlogen alle eenden op voor een overvliegende roofvogel of een vliegtuig. Meestal streek het gemengde paar dan na een of enkele rondjes vliegen weer neer op vrijwel dezelfde plaats. Ook op de grond volgden de dieren elkaar alsof het een normaal paar betrof. Eenmaal zagen wij het wijfje wat dons uit de buik plukken. Het is goed mogelijk dat zij in de week van onze waarnemingen een of enkele eieren heeft gelegd. Naar een nest is door ons niet gezocht en wij volstonen ermee om tijdens hoogwater, als wij ons werkprogramma toch niet konden uitvoeren, vanaf het pad op enige afstand wat toe te kijken, waarbij foto's werden gemaakt.

Discussie

Onder enig voorbehoud mag van een waarschijnlijk broedgeval van een gemengd paar ♂ Stellers Eider en ♀ Eidereend op Schiermonnikoog worden gesproken. Gemengde paren zijn ook in Noorwegen en Zweden waargenomen.

Hoewel Voous (1980) vermeldt dat de Stellers Eider nog niet eerder in ons land is vastgesteld, leverde navraag toch enkele waarnemingen van deze soort uit het waddengebied op. Deze waarnemingen betreffen:

8 juni 1979 Schiermonnikoog ♂ met enkele ♀♀ Eidereend vliegend over het Kobbeduin en het bewede deel van de Oosterkwelder (B. J. Ens; *cf. Limosa* 54: 27).

5 juli 1980 Terschelling ♂ in broedkleed tussen een groep Eidereenden bij de Vierde Duintjes langs de Boschplaat (J. Theeuwisse, J. de Wit, W. van der Zande).

23 juli 1980 Terschelling ♂ in eclipskleed in gezelschap van drie Eidereenden op de oostpunt van de Boschplaat (V. van der Berk, W. van der Zande).

2 augustus 1980 Terschelling ♂ in eclipskleed niet in staat tot vliegen, in gezelschap van zes Eidereenden voor de oostpunt van de Boschplaat (W. van der Zande).

Het is dus zeer wel mogelijk dat er al enige jaren (minstens) één mannetje Stellers Eider in de Waddenzee overzomert en ruit. Kennelijk zoekt en vindt de vogel ondanks zijn kleiner formaat en zijn snellere vlucht gemakkelijk aansluiting bij de Eidereenden. Dat ondanks het overschot

aan Eider-woerden een Eider-wijffe duidelijk geneigd is een paarband met het mannetje Stellers Eider aan te gaan, duidt er op dat de soort in gedrag toch niet zo erg ver van de Eideereend af staat.

Volgens Ploeger (1968) vond de Stellers Eider gedurende de laatste ijstijd alleen rond de Beringzee een refugium. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt thans langs de Poolzee bij Alaska en Oost-Siberië. Over het verspreide broeden langs de kust van West-Siberië en mogelijk in Noord-Europa (Bauer & Glutz von Blotzheim 1969) zijn weinig gegevens bekend. Het voorkomen van groepen van enkele tientallen tot enkele honderden ruiende en overwinterende Stellers Eiders langs de noordkust van Noorwegen (Varangerfjord) en in de Oostzee duidt er wel op dat het om vele honderden broedparen moet gaan. Zolang niet beide geslachten gelijktijdig vanuit het hoge noorden naar onze streken afdwalen is een explosieve uitbreiding van de Stellers Eider, zoals dat deze eeuw bij de Eideereend in de Waddenzee plaats vond, niet te verwachten.

Summary

In the last week of May 1981 (25-29) a mixed pair of ♂ Steller's Eider *Polysticta stelleri* x ♀ Eider *Somateria mollissima* was observed in the Eider colony on Schiermonnikoog. During high tide the birds stayed in the dunes c. 1.5 km from the sea.

In the last years some other records of Steller's Eiders are known in the Dutch Wadden Sea area: 8 May 1979, a male accompanied by some female Eiders flying over the saltmarsh on Schiermonnikoog; 5, 23 July and 2 August 1980 a male Steller's Eider in a group of Eiders along the shore of the Wadden Sea on Terschelling. (On the first date the bird was in breeding plumage, on the second date the bird was in eclipse and on the last date the bird was unable to fly and probably in moult of the flight feathers.)

Literatuur

- BAUER K. M. & GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N. 1969. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 3. Akademisch Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- PETERSON R. T., MOUNTFORT G. & HOLLUM P. A. D. 1963 (vertaling J. Kist). Vogelgids. (7de druk) Elsevier, Amsterdam.
- PLOEGER P. L. 1968. Geographical differentiation in arctic Anatidae as a result of isolation during the last glacial. *Ardea* 56: 1-159.
- VOOUS K. H. 1980. Lijst van Europese Broedvogels, inclusief Nederlandse Vogellijst. *Limosa* 53: 91-104.

C. Swennen, Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Postbus 59, 1790 AB Texel

Ontvangen 14 juli 1981, aanvaard voor opname 4 augustus 1981